

Lovtidende A

1997 Hæfte 70

23. maj 1997.

1623

Nr. 349.

Lov om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven

(Styrkelse af retsstillingen for ofre for forbrydelser m.v.)

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 752 af 15. august 1996, som ændret senest ved § 2 i lov nr. 274 af 15. april 1997, foretages følgende ændringer:

1. § 741 a, stk. 1 og 2, ophæves, og i stedet indsættes:

»I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, §§ 260-262 eller § 288, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det. I sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, §§ 260-262 eller § 288 kan beskikkelse af advokat dog afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.«
Stk. 3 bliver herefter stk. 2.

2. § 995 a affattes således:

»§ 995 a. Retten kan beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskrav og den forurettede opfylder den i § 330, stk. 1, nr. 2, nævnte betingelse.

Stk. 2. Når omstændighederne taler for det, kan retten i sager, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, beskikke en advokat for de pårørende til at bistå med opgørelsen af erstatningskrav, uanset at de pårørende ikke opfylder betingelsen i § 330, stk. 1, nr. 2.

Stk. 3. Om salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31.«

§ 2

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 886 af 30. oktober 1992, som ændret senest ved § 1 i lov nr. 274 af 15. april 1997, foretages følgende ændringer:

1. I § 93, stk. 3, ændres »§ 289, 1. pkt.« til: »§§ 223, stk. 1, og 289, 1. pkt.«.

2. § 210, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til kønslig omgængelse med en person af samme køn og med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje.«

§ 3

I lov om erstatningsansvar, jf. lovbekendtgørelse nr. 599 af 8. september 1986, som ændret senest ved § 2 i lov nr. 1110 af 20. december 1995, foretages følgende ændring:

Justitsmin.,
Lovafd., j.nr. 1996-730-0329

Hæfte 67 og 69 eftersendes

JLOV
I/just161829
ISSN 0106-8458

1. § 26 affattes således:

»§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Stk. 2. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

Stk. 3. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1 og 2.«

§ 4

Loven træder i kraft den 1. juni 1997.

§ 5

Stk. 1. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. §§ 2 og 3 kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Stk. 3. § 3 kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Grønland med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

Givet på Amalienborg, den 23. maj 1997

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/ Frank Jensen

Fremsat den 22. januar 1997 af justitsministeren (Frank Jensen)

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven

(Styrkelse af retsstillingen for ofre for forbrydelser m.v.)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 752 af 15. august 1996 som ændret ved § 2 i lov nr. 1201 af 27. december 1996, foretages følgende ændringer:

1. § 741 a, stk. 1 og 2, ophæves og i stedet indsættes:

»§ 741 a. I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, § 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, §§ 260-262 eller § 288, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det. I sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, §§ 260-262 eller § 288 kan beskikkelse af advokat dog afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. §§ 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 2:

2. § 995 a affattes således:

»§ 995 a. Retten kan beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af er-

statningskrav, og forurettede opfylder den i § 330, stk. 1, nr. 2, nævnte betingelse.

Stk. 2. Når omstændighederne taler for det, kan retten i sager, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, beskikke en advokat for de pårørende til at bistå med opgørelsen af erstatningskrav, uanset at de pårørende ikke opfylder betingelsen i § 330, stk. 1, nr. 2.

Stk. 3. Om salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kap. 31.«

§ 2

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 886 af 30. oktober 1992 som ændret senest ved lov nr. 474 af 12. juni 1996, foretages følgende ændringer:

1. I § 93, stk. 3, ændres »§ 289, 1. pkt.,« til: »§§ 223, stk. 1, og 289, 1. pkt.,«.

2. § 210, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til kønslig omgængelse med en person af samme køn og med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje.«

§ 3

I erstatningsansvarsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 599 af 8. september 1986 som ændret

senest ved lov nr. 1110 af 20. december 1995, foretages følgende ændringer:

1. § 26 affattes således:

»§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Stk. 2. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens person eller frihed.

Stk. 3. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1 og 2.«

§ 4

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. maj 1997.

§ 5

Stk. 1. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. §§ 2 og 3 kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Stk. 3. § 3 kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Grønland med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	3
2.	Bistandsadvokat	4
2.1.	Gældende ret	4
2.2.	Justitsministeriets overvejelser	5
3.	Advokatbistand til efterladte	5
3.1.	Gældende ret	5
3.2.	Justitsministeriets overvejelser	6
4.	Godtgørelse for ikke økonomisk skade	6
4.1.	Gældende ret	6
4.2.	Justitsministeriets overvejelser	7
5.	Ændring af straffelovens § 210 om incest med hensyn til seksuelle forhold mellem personer af samme køn og anden kønslig omgængelse end samleje	8
5.1.	Gældende ret	8
5.1.1.	Kønslig omgængelse med en person af samme køn	8
5.1.2.	Anden kønslig omgængelse end samleje	8
5.1.3.	Forældelsesfrist	9
5.2.	Rigsadvokatens udtalelse	9
5.3.	Justitsministeriets overvejelser	9
5.4.	Initiativer vedrørende politiets behandling af sager om seksuelle overgreb mod børn	10
6.	Rådgivning, støtte og information til ofre for forbrydelser	11
6.1.	Offerrådgivning	11
6.2.	Informationsmateriale til ofre for forbrydelser	12
6.3.	Politiets kontakt med ofre m.v.	12
7.	Forsøgsordning med konfrontation i konfliktråd	13
8.	Styrkelse af forskningen på Justitsministeriets område	14
8.1.	Forslagene fra arbejdsgruppen om styrkelse af forskningen på Justitsministeriets område	14
8.2.	Justitsministeriets overvejelser	14
9.	Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser m.v.	14
10.	Hørte myndigheder m.v.	15

1. Indledning

Hovedformålet med lovforslaget er at styrke retsstillingen for ofre for forbrydelser.

I 1994 tog regeringen i forbindelse med vedtagelsen af lov nr. 366 af 18. maj 1994 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og offererstatningsloven (Bekæmpelse af vold) en række initiativer til forbedring af hjælpeforanstaltningerne til ofre for voldskriminalitet. Lovændringerne og de administrative initiativer, der blev iværksat de følgende år, har resulteret i forbedringer for ofrene på flere områder:

- Der er skabt mulighed for at beskikke en advokat for ofre i sager om overtrædelse af straffelovens § 123 (vold eller trusler m.v. mod vidner).
- Offererstatningsloven er ændret, således at der i videre omfang kan ydes erstatning fra staten i tilfælde af vold begået mod personer under erhvervsudøvelse i udlandet.
- Forsøgsordningen i Sundhedsministeriets regi vedrørende psykologhjælp til volds ofre og andre særlig udsatte grupper er gjort permanent.
- Foreningen »Hjælp Volds ofre« har ved flere lejligheder fået offentlig støtte, og

– der er gennemført forsøg med mægling i konfliktråd.

Siden har bl.a. spørgsmålet om udvidelse af adgangen til godtgørelse for ikke-økonomisk skade til ofre for kriminelle handlinger og spørgsmålet om beskikkelse af advokat til efterladte efter en person, der er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, givet anledning til overvejelser.

Spørgsmålet om retsstillingen for ofre for forbrydelser er et område, som bør have høj prioritet. Justitsministeriet finder, at tiden nu er inde til på ny at foreslå en bred vifte af initiativer, som kan styrke ofrenes retsstilling.

Lovforslaget indeholder på den baggrund bl.a. forslag om, at retsplejelovens § 741 a ændres, således at retten ved alle voldsforbrydelser og seksualforbrydelser på begæring skal beskikke en *bistandsadvokat* for forurettede. Kun i helt bagatelagtige sager, hvor advokatbistand ikke tjener noget berettiget formål, skal retten kunne afslå en begæring om advokatbeskikkelse.

Det foreslås også at udvide adgangen til at *beskikke en advokat til at bistå med opgørelsen af erstatningskrav for efterladte* efter personer, der er afgået ved døden som følge af en strafbar handling.

Endvidere foreslås en udvidet adgang til at tilkende ofret en mindre *økonomisk godtgørelse*, hvis forbrydelsen er sket ved et særlig groft angreb mod offerets frihed eller person.

Endelig er der forslag om *ændringer af straffeloven*, der vil skabe bedre overensstemmelse mellem straffelovens § 210 om incest og bestemmelserne i straffelovens § 222 om samleje med et barn under 15 år og § 223, stk. 1, om samleje med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn under 18 år.

Udover de nævnte forslag til lovændringer beskrives i bemærkningerne en række administrative initiativer, som Justitsministeriet vil iværksætte i forbindelse med lovforslagets vedtagelse.

Særlig skal det fremhæves, at man vil arbejde for, at der etableres et landsdækkende net af lokale og uafhængige *offerrådgivninger* baseret på frivillig indsats fra udvalgte støttepersoner. Målet er, at der skal være en rådgivning i hver politikreds.

Herudover vil der bl.a. blive iværksat et nyt og bredere forsøg med *konfliktråd*, som kan give et fyldigere grundlag for at vurdere, om en sådan ordning bør være permanent.

Endvidere er det hensigten at gennemføre en *styrkelse af forskningen på Justitsministeriets område* bl.a. ved oprettelse af et nyt forskningsudvalg og ved en styrkelse af Justitsministeriets departement med henblik på varetagelse af opgaver i forbindelse med

forskning. Der henvises til de almindelige bemærkninger pkt. 8.

2. Bistandsadvokat

2.1. Gældende ret

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, skal retten på begæring beskikke en bistandsadvokat for forurettede for visse grovere seksualforbrydelser. Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, kan retten på begæring beskikke en bistandsadvokat for forurettede for visse mindre grove seksualforbrydelser samt voldsforbrydelser.

Omfattet af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, og dermed den *obligatoriske ordning* er sager om overtrædelse af

- straffelovens § 210 (incest),
- § 216 (voldtægt),
- § 217 (samleje ved anden ulovlig tvang end vold eller trussel herom),
- § 218, stk. 2 (samleje uden for ægteskab med en person, som på grund af sin tilstand er ude af stand til at modsætte sig handlingen),
- § 222, stk. 2, 2. led (samleje med barn under 15 år ved fremsættelse af trusler) og
- § 223, stk. 1 (samleje med adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn under 18 år).

Det samme gælder i sager om overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led, eller § 223, stk. 1 (anden kønslig omgængelse end samleje og kønslig omgængelse med en person af samme køn i relation til de ovennævnte forbrydelser).

Omfattet af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, og dermed den *fakultative ordning* er sager om overtrædelse af

- straffelovens § 218, stk. 1 (samleje ved udnyttelse af en persons sindssygdom eller åndssvaghed),
 - §§ 219-221 (institutionspersonalets samleje med institutionsanbragte, samleje uden for ægteskab ved groft misbrug af en persons afhængighed og samleje med en person, der vildfarende anser samlejet for ægteskabeligt eller forveksler gerningsmanden med en anden),
 - § 222, stk. 1 og 2, 1. led (samleje med barn under henholdsvis 15 og 12 år) og
 - § 223, stk. 2, (samleje opnået under groft misbrug af en på alder og erfaring beroende overlegenhed).
- Det samme gælder i sager om overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2, (anden kønslig omgængelse end samleje og kønslig omgængelse med en person af samme køn i relation til de ovennævnte forbrydelser).

- Også sager om overtrædelse af
- straffelovens § 119 (vold mod tjenestemand i funktion),
 - § 123 (vold, trusler m.v. begået mod vidner),
 - § 232 (blufærdighedskrænkelse),
 - § 237, jf. § 21 (forsøg på manddrab),
 - §§ 244-246 (vold),
 - § 249 (uagtsom legemsbeskadigelse),
 - § 250 (hensættelse i hjælpeløs tilstand og forlædelse af en i varetægt stående person i sådan tilstand),
 - §§ 260-262 (ulovlig tvang, frihedsberøvelse og groft uagtsom frihedsberøvelse) samt
 - § 288 (røveri)
- er omfattet af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, og dermed den fakultative ordning.

Formålet med beskikkelse af en bistandsadvokat er at styrke den forurettedes stilling i sagen. Bistandsadvokatens opgaver er både af juridisk og mere almen karakter. Udover støtte til ofret under afhøringen hos politiet og i retten samt bistand ved opgørelsen af et eventuelt erstatningskrav vil der kunne være tale om rådgivning om særlige hjælpemuligheder, om personlig støtte og vejledning, og om at orientere ofret om sagens forløb og forberede den pågældende på, hvorledes sagen behandles i retten under domsforhandlingen.

Bistandsadvokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede både hos politiet og i retten og ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten skal underrettes om tidspunktet for afhøringer og retsmøder, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 1.

Bistandsadvokaten har også adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politirapport. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. § 741 c, stk. 2.

Retsplejeloven indeholder i øvrigt ikke en nærmere regulering af den beskikkede advokats processuelle stilling i retten. Det er i bestemmelsens forarbejder forudsat, at den forurettedes advokat ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen. Advokaten har derfor ikke adgang til at udtale sig om skyldsspørgsmålet og strafudmålingen.

Derimod fremgår det af forarbejderne, at det vil være rimeligt at give bistandsadvokaten adgang til at udtale sig om en række andre spørgsmål, f.eks. såfremt der opstår spørgsmål om at behandle sagen for lukkede døre, om afhøring af den forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse eller lignende. Er der spørgsmål om erstatning til den forurettede, varetager den beskikkede advokat ofrets interesser i relation til spørgsmålet om erstatningens opgørelse.

2.2. Justitsministeriets overvejelser

Hvis der fremkommer en begæring om beskikkelse af bistandsadvokat, kan retten som nævnt ovenfor ikke nægte advokatbeskikkelse i de sager, der er opregnet i retsplejelovens § 741 a, stk. 1. Det gælder også, selv om beskikkelse i en konkret sag reelt ikke kan anses for nødvendig. I sager omfattet af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, er beskikkelse derimod fakultativ for retten. Om beskikkelse skal ske, beror i disse tilfælde på en konkret vurdering af, om den forurettede har behov for at få beskikket en bistandsadvokat.

Baggrunden for forskellen i de to grupper af sager er bl.a., at der i de sager, hvor det er obligatorisk at imødekomme en anmodning om advokatbistand, skal ske en afhøring, der bl.a. omfatter spørgsmålet om forurettedes eventuelle frivillige medvirken til et seksuelt forhold, jf. betænkning nr. 1102/1989 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager. Under en sådan belastende afhøring kan der være et særligt behov for advokatbistand.

I de sager, der er omfattet af bestemmelsen om fakultativ beskikkelse, er dette imidlertid typisk ikke tilfældet. I en del af disse sager kan der på grund af forholdets mindre grovhed ikke antages at være behov for advokatbistand, mens der i andre sager i denne gruppe kan være et betydeligt behov for advokat.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at det bør være udgangspunktet, at en person, der er offer for en forbrydelse som nævnt i § 741 a, stk. 2, kan få beskikket en bistandsadvokat, hvis den pågældende føler et sådant behov for det, at der fremsættes anmodning om beskikkelse.

Det foreslås derfor, at hovedreglen bliver, at et offer for en af de seksualforbrydelser eller voldsforbrydelser, der er nævnt i retsplejelovens § 741 a, stk. 2, på begæring *skal* have beskikket en bistandsadvokat. Retten skal *dog* i rene bagatelsager – f.eks. sager om værtshusklammeri og lignende, hvor den forurettede ikke har lidt skade, og hvor advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig – kunne afslå en anmodning om advokatbeskikkelse. Det forudsættes således, at det kun helt undtagelsesvis bliver aktuelt at afslå en anmodning om advokatbistand.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 1, og bemærkningerne til denne bestemmelse.

3. Advokatbistand til efterladte

3.1. Gældende ret

Der er i almindelighed adgang til, at retten under straffesagen kan tage stilling til et krav om erstatning fra en forurettet ved forbrydelsen. I nogle tilfælde

må retten dog afvise at påkende erstatningsspørgsmålet, og det sker ofte fordi opgørelsen af erstatningskravet og herunder dokumentationen for de fremsatte krav er mangelfuld.

Efter retsplejelovens § 995 a kan retten beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt, at denne har advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskravet, og den pågældende opfylder den i § 330, stk. 1, nr. 2, nævnte betingelse. Henvisningen til § 330, stk. 1, nr. 2, indebærer, at den forurettede skal opfylde de økonomiske betingelser for fri proces.

Opfylder ansøgeren ikke de økonomiske betingelser for fri proces, kan retten ikke beskikke en advokat for denne i medfør af retsplejelovens § 995 a. Efter retsplejelovens § 331 kan justitsministeren imidlertid, når særlige grunde taler derfor, efter ansøgning meddele fri proces. Denne adgang til at meddele fri proces, selv om de sædvanlige betingelser ikke er opfyldt, gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervsmæssige situation.

Advokatbistand efter § 995 a er i modsætning til advokatbistand efter § 741 a, jf. ovenfor under pkt. 2, begrænset til kun at vedrøre bistand til fremsættelse af erstatningskrav mod gerningsmanden.

Retsplejelovens § 995 a indeholder derimod ikke begrænsninger med hensyn til de former for kriminalitet, der kan begrunde beskikkelse af advokat.

Den forurettede vil i øvrigt oftest være den person, der umiddelbart har lidt skade ved den strafbare handling, dvs. offeret for en forbrydelse. I forarbejderne til bestemmelsen nævnes dog bl.a. forsørgertabserstatning som et krav, der kan begrunde behov for beskikkelse af advokat. Advokatbeskikkelse må således også kunne ske for personer, der har mistet en forsørger ved en strafbar handling, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt.

3.2. Justitsministeriets overvejelser

Betingelsen i § 995 a om, at den forurettede skal opfylde de økonomiske betingelser for fri proces, kan føre til, at det ikke er muligt for retten at beskikke en advokat for efterladte efter personer, der er afgået ved døden som følge af en strafbar handling, uanset at der i den konkrete sag er behov for advokatbistand, og uanset at der kan være tale om store erstatningsbeløb, f.eks. forsørgertabserstatning.

Det bemærkes i den forbindelse, at de økonomiske betingelser for fri proces indebærer, at der kan meddeles fri proces, hvis indtægtsgrundlaget er 186.000 kr. eller derunder, for personer i ægteskab dog 236.000 kr. eller mindre. Grænserne forhøjes

dog, hvis den pågældende har forsørgerpligt over for børn.

Derimod vil retten typisk beskikke en bistandsadvokat – som også kan bistå med opgørelsen af erstatningskrav – for den person, der har været udsat for en strafbar handling, der kunne have medført døden, f.eks. drabsforsøg, grov vold, uagtsom grov legemsbeskadigelse og hensættelse i hjælpeløs tilstand, jf. reglerne i retsplejelovens § 741 a. Det gælder uanset offerets økonomiske situation.

Personer, der har mistet en pårørende ved en forbrydelse, har behov for hjælp og støtte, og det forekommer ikke rimeligt, at retten i denne situation ikke kan beskikke en advokat til at bistå med opgørelsen af erstatningskrav.

Det forhold, at den pårørende ikke har haft advokatbistand kan således føre til, at retten må afvise at påkende erstatningskrav under straffesagen og henviser den erstatningsøgende til at lade dette spørgsmål afgøre under en sædvanlig civil sag, hvor der udtages stævning mod gerningsmanden.

Det foreslås derfor, at retsplejelovens § 995 a ændres, således at retten efter en konkret vurdering kan beskikke advokat for pårørende til en person, der er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, uanset om de pårørende opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces. Der vil typisk være tale om ægtefælle og børn, som har krav på forsørgertabserstatning.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 2, og bemærkningerne til denne bestemmelse.

4. Godtgørelse for ikke økonomisk skade

4.1. Gældende ret

Det følger af erstatningsansvarslovens § 26, at den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Begrebet »tort« og dermed bestemmelsens rækkevidde er navnlig fastlagt ved nogle højesteretsdomme. Retstilstanden kan herefter sammenfattes på den måde, at godtgørelse for tort selv i alvorlige voldssager kun kan tilkendes, hvis volden er begået under sådanne for ofret særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder, at de er egnede til at krænke vedkommendes selv- og æresfølelse.

Alvorlig vold eller trusler om vold kan derfor ikke i sig selv begrunde, at der tilkendes ofret en godtgørelse for tort, heller ikke i tilfælde, hvor overgrebet har medført en forståelig og belastende følelse af utryghed, angst og mindreværd.

Ved sygdom – eventuelt på grund af den psykiske belastning ved at have været udsat for en forbrydelse

– kan der imidlertid blive tale om erstatning for svie og smerte efter bestemmelsen herom i erstatningsansvarslovens § 3. Opstår der permanent helbredsskade, kan der endvidere blive tale om erstatning for varigt mén efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 4.

Som eksempel på tilfælde, hvor der ydes torterstatning, kan nævnes voldtægt. Godtgørelsen for tort ved fuldbyrdet voldtægt ligger normalt mellem 30.000 og 40.000 kr., men der er retspraksis, hvor der er udmålt både væsentligt højere og væsentligt lavere torterstatninger. Også ved andre seksualforbrydelser, herunder især ved kønslig omgængelse med mindreårige, ydes i vidt omfang godtgørelse for tort.

Der er i nyere praksis også ydet godtgørelse for tort i forbindelse med grovere voldsforbrydelser. Som et eksempel kan nævnes dommen i Ugeskrift for Retsvæsen 1990, side 594 (UfR 1990.594 H), hvor tiltalte blev dømt for at have dræbt sin 4-årige datter ved kvælning og 16 timer senere at have forsøgt at dræbe datterens mor, der kom for at hente sit barn. Drabsforsøget skete ved at tiltalte med en kniv tildelte forurettede stiksår i arm og bryst, hvorved en lunge blev perforeret og mellemgulvsmuskelen og leveren blev beskadiget. Højesteret tilkendte godtgørelse for tort med 20.000 kr.

Et andet eksempel er dommen i UfR 1992.426 V, hvor tiltalte blev dømt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1, ved gennem et halvt år i en række tilfælde at have slået sin samlever på kroppen med bl.a. livrøm og spanskrør. Vestre Landsret tilkendte godtgørelse for tort med 30.000 kr. under henvisning til, at den langvarige mishandling havde ydmyget og nedværdiget samleveren i ekstrem grad.

Endelig kan nævnes en dom fra Vestre Landsret af 6. marts 1996, hvor tiltalte blev dømt for to tilfælde af vold efter straffelovens § 244 og et tilfælde af vold efter § 246 mod sin samlever. I det sidstnævnte tilfælde havde tiltalte bl.a. trukket samleveren i håret fra et rum til et andet, taget kvælergreb på hende, så hun mistede bevidstheden, smidt hende ned af en trappe, sparket hende, truet hende med en kniv mod halsen og snittet hende i panden og armen. Tiltalte havde endvidere slået tiltalte med knytnæve og slynget hendes hoved mod en toiletcisterne, der gik i stykker. Samleveren fik kraniebrud og brud på ribben. Landsretten tilkendte godtgørelse for tort med 25.000 kr.

Domstolene har dog i en række tilfælde afvist at yde godtgørelse under henvisning til, at volden ikke har været udøvet under særligt krænkende omstændigheder. Det gælder også i sager, hvor der har været tale om meget grov vold.

Som eksempler kan nævnes følgende domme:

UfR 1996.777 H. Dommen vedrører forsøg på manddrab. Tiltalte greb den forurettede (en kvindelig bekendt) om halsen og klemte til og pressede en pude mod hendes ansigt, hvorved hun mistede bevidstheden. Herefter snittede tiltalte forurettede fire gange i halsens forside med en kniv. Højesteret udtalte, at selv om tiltaltes handling var af alvorlig karakter, blev den ikke udøvet under sådanne særligt krænkende omstændigheder, at der var grundlag for at tillægge forurettede godtgørelse for tort. Landsretten havde tilkendt forurettede godtgørelse for tort.

UfR 1996.403 H. Tiltalte blev dømt for at have forsøgt at dræbe en kvindelig bekendt, idet han stak hende med en kniv i halsen, hvorved en pulsåre til hjernen blev læderet. Kvinden fik revet sig fri af tiltalte og modtog hurtigt livreddende behandling. Handlingen fandtes ikke udført under sådanne særligt krænkende eller ydmygende omstændigheder, at der var grundlag for at tilkende godtgørelse for tort.

UfR 1992.101 H. Tiltalte dømt for forsøg på manddrab og trusler, idet han stak en kvinde i ryggen med en køkkenkniv og derefter – mens hun lå på gulvet – tog kvælertag på hende og udtalte, at han ville slå hende ihjel. Tiltalte havde tidligere ved flere telefoniske henvendelser til forurettede truet med at slå hendes datter ihjel. Højesteret fandt i modsætning til landsretten ikke grundlag for at tilkende godtgørelse for tort.

UfR 1991.671 H. Tiltalte dømt for forsøg på manddrab, idet han på kort afstand affyrede to skud mod sin hustru med et haglgevær. Hustruen blev ramt af 120-150 hagl i brystet og overarmen. Landsretten tilkendte godtgørelse for tort, mens Højesteret ikke fandt grundlag for at tilkende sådan godtgørelse.

Den gældende retstilstand bygger på princippet om, at godtgørelse for ikke-økonomisk skade kun bør tilkendes, hvor der er et ganske særligt behov herfor, og hvor der endvidere kan opstilles visse objektive kriterier som f.eks., at der er opstået varig helbredsskade, eller at en forbrydelse er begået på en sådan måde, at der heri ligger en særlig krænkelse af ofrets selvfølelse. Dette princip er bl.a. med til at undgå vilkårlighed i retsanvendelsen.

4.2. Justitsministeriets overvejelser

Psykiske følger som utryghed, angst og lignende kan opstå som følge af mange typer af forbrydelser og vil have forskellig intensitet bl.a. afhængig af offerets individuelle psykiske ressourcer og sociale kontaktnet. F.eks. kan der hos personer, der har været udsat for vold, røveri, indbrudstyveri, hærværk, overtrædelser af polititilhold, eller der måske »blot«

har været vidne til, at andre udsættes for vold, opstå forskellige grader af utryghed eller angst.

En ændring af retstilstanden vedrørende godtgørelse for tort vil derfor kunne få ganske vidtrækkende følger. Samtidig vil selv mindre ændringer kunne medføre væsentlige udgifter for det offentlige ikke mindst på grund af reglerne i offererstatningsloven, som indebærer, at staten dækker bl.a. krav på godtgørelse for tort til ofre for overtrædelser af straffeloven.

Der har imidlertid været rejst kritik af den meget begrænsede adgang til at yde torterstatning. Der er samtidig grænsetilfælde, f.eks. særligt grove voldsforbrydelser, jf. de ovennævnte eksempler, hvor det kan forekomme rimeligt, at der åbnes en adgang til, at ofre i videre omfang end i dag kan tilbydes en økonomisk godtgørelse for den angst og psykiske belastning, der har været forbundet med at være offer for forbrydelsen.

Med henblik på at tilvejebringe en begrænset øget mulighed for at tilkende en godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved særlig grove forbrydelser foreslås det, at der indsættes et nyt stk. 2 i erstatningsansvarslovens § 26.

Den nye bestemmelse skal omfatte særlige grænsetilfælde, hvor der hidtil ikke er ydet godtgørelse for tort i medfør af stk. 1.

Efter Justitsministeriets opfattelse er det navnlig i forbindelse med kriminalitet rettet mod en andens frihed eller person, at det kan forekomme rimeligt, at der åbnes mulighed for i videre omfang end hidtil at yde en godtgørelse også for ikke-økonomisk skade. Godtgørelse skal ydes i de grænsetilfælde, hvor forbrydelsen ikke direkte har været egnet til at krænke ofrets selv- eller æresfølelse, og hvor der derfor ikke ydes godtgørelse for tort, men hvor forbrydelsen desuagtet er af en sådan karakter, at den generelt set er egnet til at skabe meget betydelig angst og længerevarende psykiske belastninger for offeret.

Det er derfor en betingelse efter den foreslåede bestemmelse, at kränkelsen er sket ved en forbrydelse, der har indebåret et særligt groft angreb mod en andens frihed eller person.

Der foreslås ikke en udvidelse af adgangen til at tilkende godtgørelse for ikke-økonomisk skade i forbindelse med angreb mod en persons fred eller ære i øvrigt.

Det bemærkes, at reglen, uanset at den er tiltænkt et begrænset anvendelsesområde, er forbundet med øgede offentlige udgifter. En tilkendt godtgørelse for tort skal i givet fald betales af staten efter reglerne i offererstatningsloven. Samtidig kan det ikke udelukkes, at reglen i de første år – indtil der har dannet sig en praksis på området – vil være processkabende.

Om den nærmere afgænsning af bestemmelsens anvendelsesområde henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 3.

5. Ændring af straffelovens § 210 om incest med hensyn til seksuelle forhold mellem personer af samme køn og anden kønslig omgængelse end samleje

5.1. Gældende ret

5.1.1. Kønslig omgængelse med en person af samme køn

Efter straffelovens § 210, stk. 1, straffes den, der har samleje med en slægtning i nedstigende linie, med fængsel indtil 6 år. Efter straffelovens § 210, stk. 2, straffes den, der har samleje med sin broder eller søster, med fængsel indtil 2 år. Straffen kan bortfalde for den, der ikke er fyldt 18 år.

Har anden kønslig omgængelse end samleje fundet sted, bliver en forholdsmeæssig mindre straf at anvende, jf. straffelovens § 210, stk. 3.

Bestemmelserne i § 210 om »samleje« som »anden kønslig omgængelse end samleje« anses for at være begrænset til at omfatte heteroseksuelle forhold.

I modsætning hertil er det i straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden i § 225 fastsat, at bestemmelserne i §§ 216-220 og 222-223 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til kønslig omgængelse med en person af samme køn. De nævnte bestemmelser omfatter bl.a. voldtægt, samleje ved anden ulovlig tvang, samleje med børn under 15 og 12 år og samleje med bl.a. adoptivbørn eller stedbørn under 18 år.

Bestemmelsen i straffelovens § 225 indebærer, at straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden finder anvendelse såvel på heteroseksuelle forhold som på forhold mellem personer af samme køn, mens straffelovens § 210 kun gælder heteroseksuelle forhold.

Et incestuøst forhold til en person af samme køn, f.eks. en fars forhold til sin søn, kan dog, såfremt sønnen er under 15 år på gerningstidspunktet, straffes efter bestemmelserne i straffelovens § 222, stk. 1, jf. § 225, om samleje med børn under 15 år af samme køn. Er sønnen fyldt 15 år, er forholdet efter formuleringen af de gældende regler imidlertid straffrit.

5.1.2. Anden kønslig omgængelse end samleje

Efter straffelovens § 224 finder bestemmelserne i §§ 216-223 tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje. § 224 indebærer således, at de nævnte bestemmelser i straffeloven (om voldtægt, samleje med barn under 15 år, samleje

med adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn under 18 år m.v.) gælder både ved samleje og ved anden kønslig omgængelse end samleje.

Bestemmelsen i straffelovens § 224 henviser ikke til § 210 om incest. Med hensyn til et incestuøst forhold, der består i anden kønslig omgængelse end samleje, fastsætter straffelovens § 210, stk. 3, at en forholdsmæssigt mindre straf bliver at anvende.

I modsætning til straffelovens § 224 sidestiller § 210, stk. 3, således ikke i strafmæssig henseende samleje og anden kønslig omgængelse.

5.1.3. Forældelsesfrist

Efter straffelovens § 93, stk. 1, er forældelsesfristen 2 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 1 år for overtrædelsen, eller når straffen for overtrædelsen ikke ville overstige bøde. Forældelsesfristen er 5 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 4 år. Forældelsesfristen er 10 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 10 år, og 15 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel på bestemt tid.

Efter straffelovens § 210, stk. 1, er strafferammen for samleje med en slægtning i nedstigende linie (incest) fængsel indtil 6 år. Denne strafferamme indebærer, at forældelsesfristen for incest efter straffelovens § 93 er 10 år.

Samme forældelsesfrist gælder for samleje med et barn under 15 år, jf. § 222, stk. 1, da denne bestemmelse også har en strafferamme på fængsel indtil 6 år.

Efter straffelovens § 223, stk. 1, er strafferammen for samleje med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn under 18 år imidlertid kun fængsel indtil 4 år. Denne lavere strafferamme indebærer, at forældelsesfristen efter § 93 kun er 5 år.

5.2. Rigsadvokatens udtalelse

I forbindelse med Justitsministeriets besvarelse af 10. juni 1996 af spørgsmål nr. 35-37 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del - bilag 68) har rigsadvokaten foreslået, at det overvejes at udvide straffelovens § 210 til også at omfatte forhold til en person af samme køn.

Rigsadvokaten har endvidere foreslået, at straffelovens § 210, stk. 3, ændres, således at anden kønslig omgængelse end samleje sidestilles med samleje i strafmæssig henseende.

I sager vedrørende adoptivbørn, stedbørn og plejebørn gælder der som nævnt ovenfor under pkt. 5.1.3. en 5-årig forældelsesfrist, hvorimod der i sager om samleje med et barn under 15 år og i incestsager gælder en 10-årig forældelsesfrist.

I skrivelsen fra rigsadvokaten anføres det, at seksuelt misbrug af børn i familien ofte er længerevarende, og at anmeldelse ofte modtages lang tid efter gerningstidspunktet. Forskellen i forældelsesfristen har derfor en betydelig indflydelse på taltalerejsningen i sager vedrørende adoptivbørn, stedbørn og plejebørn, idet et ikke uvæsentligt gerningstidsrum mellem barnets fyldte 15. og 18. år ofte vil være forældet.

Som eksempel på forældelsesfristens betydning omtaler rigsadvokaten en sag fra 1994. I denne sag henvendte en steddatter, der var født i 1970, sig i 1992 til politiet og forklarede, at hendes stedfar havde haft samleje med hende, inden hun fyldte 15 år, og var fortsat hermed til hun fyldte 21 år. Steddatteren havde i 1987 fået et barn, som stedfaderen var far til.

Med hensyn til forholdene efter, at steddatteren var fyldt 15 år, kunne der som følge af den 5-årige forældelse alene rejses tiltale for seksuelle forhold, der havde fundet sted i indtil 5 år, før forældelsen blev afbrudt i 1992. Det indebar navnlig, at seksuelle forhold i den periode, hvor steddatterens barn blev undfanget, ikke kunne straffes, og at det derfor var udelukket som strafskærpende omstændighed at gøre gældende, at steddatteren var blevet gravid som følge af forholdet.

Rigsadvokaten har på den baggrund foreslået, at straffelovens § 93 ændres, således at samleje eller anden kønslig omgængelse med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn, der er 15-18 år - ligesom det er tilfældet med hensyn til bl.a. incestsager - undergives en 10-årig forældelse.

5.3. Justitsministeriets overvejelser

Som det fremgår af pkt. 5.1.1., er det efter ordlyden af de gældende regler ikke muligt at straffe for incestforhold mellem personer af samme køn, f.eks. en fars forhold til sin søn, hvis drengen er fyldt 15 år på gerningstidspunktet.

Derimod er et tilsvarende forhold mellem en far og en datter, der er fyldt 15 år, strafbart efter bestemmelsen i § 210. Også et forhold mellem en mand og hans adoptivsøn på 15-18 år kan straffes (straffelovens § 223, jf. § 225).

Der er efter Justitsministeriets opfattelse ikke nogen reel grund til denne forskel.

Justitsministeriet er derfor enig med rigsadvokaten i, at det også bør være strafbart for forældre at have et incestuøst forhold til et barn af samme køn.

Derved bringes straffelovens bestemmelse om incest på dette punkt i overensstemmelse med bestemmelserne i §§ 216-220 og 222-223 om forbrydelser mod kønssædeligheden, der i medfør af bestemmelse-

sen i § 225 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til kønslig omgængelse med en person af samme køn.

Justitsministeriet er også enig med rigsadvokaten i, at der i incestsager bør være sidestilling mellem samleje og anden kønslig omgængelse end samleje.

Derved bringes straffelovens bestemmelse om incest også på dette punkt i overensstemmelse med bestemmelserne i §§ 216-223 om forbrydelser mod kønssædeligheden, der i medfør af bestemmelsen i § 224 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje.

Det foreslås derfor at ændre straffelovens § 210, stk. 3, således at anden kønslig omgængelse end samleje sidestilles med samleje i strafmæssig henseende, og således at bestemmelsen også omfatter kønslig omgængelse med en person af samme køn.

Justitsministeriet er opmærksom på, at denne sidstnævnte ændring – i modsætning til bestemmelsen i § 223 om forhold til et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn – også omfatter incestforhold, der begås, efter at barnet er fyldt 18 år.

Det kan i den forbindelse anføres, at behovet for at beskytte et barn, der er fyldt 18 år, mod seksuelt forhold til forældrene er mindre, end når barnet er under 18 år. På den anden side er sådanne forhold i dag strafbare for forældre, når der er tale om et barn, der ikke er af samme køn. Justitsministeriet har bl.a. på den baggrund fundet, at den foreslåede ændring af § 210 om incest ikke bør begrænses til børn, der ikke er fyldt 18 år.

Justitsministeriet er endvidere enig med rigsadvokaten i, at det bør sikres, at der i sager vedrørende adoptivbarn, stedbarn og plejebarn ikke sker forældelse på et så tidligt tidspunkt, at forhold begået mellem barnets fyldte 15. og 18. år ikke kan straffes eller tages i betragtning ved straffastsættelsen.

Det foreslås derfor, at straffelovens § 93 ændres, således at samleje eller anden kønslig omgængelse med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn i alderen 15-18 år – ligesom det er tilfældet med bl.a. incestsager – undergives en 10-årig forældelse.

Det bemærkes i den forbindelse, at Justitsministeriet har overvejet, om problemerne med hensyn til forældelse i disse sager i stedet burde løses ved en forhøjelse af strafferammen i § 223, der er 4 år, til 6 år. En sådan ændring ville medføre en 10-årig forældelsesfrist.

Justitsministeriet har imidlertid ikke ment nu at burde foreslå en sådan ændring. Det skyldes bl.a., at § 223, stk. 1, kun anvendes som eneste straffebestemmelse i de tilfælde, hvor barnet er fyldt 15 år. Er barnet yngre, anvendes bestemmelsen i straffelovens § 222, der har strafferammer på 6 og 10 år. En forhø-

jelse af strafferammen for forhold mellem 15-18 årige og stedforældre eller adoptivforældre, vil således kunne medføre højere straffe i disse sager. Det kan i den forbindelse nævnes, at Straffelovrådet i betænkning nr. 1099/1987 om strafferammer og prøveløsladelse har foreslået, at strafmaksimum i § 223, stk. 1, nedsættes til 2 år, jf. betænkningen side 174.

Justitsministeriet er opmærksom på, at straffelovens regler om seksuelle forhold til på den ene side beslægtede og på den anden side adoptivbarn, stedbarn og plejebarn har et forskelligt indhold både med hensyn til strafferamme og med hensyn til det strafbare område. Justitsministeriet vil overveje, om der er anledning til at tage dette spørgsmål op på et senere tidspunkt.

Om de foreslåede ændringer henvises i øvrigt til lovforslagets § 2, nr. 1 og 2, og bemærkningerne til disse bestemmelser.

5.4. Initiativer vedrørende politiets behandling af sager om seksuelle overgreb mod børn

I tilknytning til de ovennævnte forslag om ændring af straffelovens bestemmelse om incest kan det oplyses, at en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for politiet og anklagemyndigheden med deltagelse af en speciallæge i børnesygdomme i maj 1995 afgav en beretning om videoafhøring af børn.

Arbejdsgruppen anbefalede bl.a., at der oprettes efteruddannelseskurser for ansatte i kriminalpolitiet med henblik på bevissikring, herunder afhøring, i sager om seksuelle overgreb på børn. Sådanne efteruddannelseskurser er nu blevet oprettet, og der er foreløbig udbudt tre kurser.

Arbejdsgruppen anbefalede også, at der etableres tidssvarende *videoafhøringslokaler* i hver region samt i København. Også dette forslag er ved at blive gennemført, idet der nu er etableret – eller i forbindelse med ombygninger planlagt etableret – sådanne lokaler i stort set alle regioner.

Endvidere foreslog arbejdsgruppen, at der fastsættes klare regler i *retsplejeloven om dokumentation af videooptagelser* under domsforhandlingen. Arbejdsgruppen henviser til, at der i sager om muligt seksuelt overgreb mod børn kun bør ske én afhøring af barnet, og at afhøringen bør foretages hurtigt i forløbet, bl.a. for at skåne barnet for afhøring på et senere tidspunkt, hvor en behandling af barnet ofte vil være begyndt.

Over for hensynet til barnet står imidlertid sigtedes berettigede krav på at få mulighed for at øve et effektivt forsvar mod eventuelle uberettigede anklager. Retsplejelovens udgangspunkt er derfor, at vidneforklaringer skal afgives umiddelbart for den dømmende ret i forbindelse med domsforhandlin-

gen. Retten kan dog i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, undtagelsesvis tillade, at f.eks. en videooptagelse af politiets afhøring af et barn benyttes som bevis i stedet for en ny og umiddelbar afhøring af barnet i retten.

De nærmere betingelser for rettens tilladelse til dokumentation af videooptagelser er fastlagt i retspraksis.

Ved rettens stillingtagen til, om videooptagelse kan benyttes som bevis, indgår barnets alder som en væsentlig faktor. Rettens tilladelse kan efter hidtidig praksis næppe forventes, hvis den afhørte er ældre end omkring 12 år. Samtidig er det af afgørende betydning, at en række retsgarantier – herunder bl.a. om forsvarrets adgang til stille supplerende spørgsmål – er tilgodeset i forbindelse med videoafhøringen.

Efter Justitsministeriets opfattelse er det tvivlsomt, om mere præcise regler er ønskelige på et område som det foreliggende, hvor der i hver enkelt sag skal ske en helt konkret afvejning af hensynet til barnet over for bl.a. hensynet til hovedreglen om, at beviser skal føres umiddelbart for den dømmende ret.

Det er derfor Justitsministeriets opfattelse, at det fortsat bør være overladt til domstolene i den konkrete sag at foretage den fornødne afvejning af, hvorvidt dokumentation af en videoafhøring bør tillades. Der foreslås derfor ikke lovændringer på dette område.

6. Rådgivning, støtte og information til ofre for forbrydelser

6.1. Offerrådgivning

I Sverige findes omkring 100 lokale offerrådgivninger – de såkaldte »brottsofferjourer« – hvor ofre for forbrydelser kan henvende sig og få støtte og vejledning.

Størstedelen af arbejdet i rådgivningerne består i samtaler med ofre og henvisninger til professionelle hjælpeinstanser. Rådgivningerne er etableret lokalt og baseres på frivillig arbejdskraft, der ydes af udvalgte støttepersoner. Støttepersonerne rekrutteres på baggrund af interviews, og der lægges særlig vægt på, at de pågældende har et positivt menneskesyn, en vis modenhed og psykisk stabilitet, og at de er i stand til at lytte til andre mennesker. Når en støtteperson er godkendt, gennemgår den pågældende en særlig uddannelse.

De svenske erfaringer med den støtte og rådgivning, der ydes til ofre i offerrådgivningerne, er efter det oplyste meget positive.

Med inspiration i den svenske ordning foreslås det derfor, at der i Danmark søges etableret et lands-

dækkende net af lokale offerrådgivninger, hvor der tilbydes ofre for forbrydelser støtte og vejledning af frivillige støttepersoner. Målet er, at der skal være en rådgivning i hver politikreds.

Offerrådgivningernes opgave skal først og fremmest være at give personlig støtte til ofre for forbrydelser. I mange tilfælde kan en sådan støtte gives »blot« ved at lytte til og tale med ofret.

I offerrådgivningen skal ofret også kunne få vejledning om mulighederne for at søge det offentlige om erstatning, om mulighederne for psykologhjælp, for advokatbistand m.v. og eventuelt tillige bistand ved spørgsmål om udfyldelse af ansøgningsskemaer eller skadesanmeldelser til forsikringsselskaber m.m. Giver forbrydelsen anledning til, at ofret søger at opnå erstatning – f.eks. hos Nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser eller hos gerningsmanden – kan ofret vejledes om reglerne om adgangen til eventuelt at få erstatningskravet påkendt i forbindelse med straffesagen eller eventuelt om mulighederne for at opnå retshjælp til en efterfølgende civil retssag om kravet.

Der kan også være behov for, at rådgivningens støtteperson, f.eks. i et tilfælde, hvor ofret modtager en indkaldelse til at afgive vidneforklaring i retten, forbereder ofret på denne situation ved at forklare om det sædvanlige forløb i en retssal under en domsforhandling. Støttepersonen kan eventuelt også gå med i retten, hvis ofret føler behov for at have én ved sin side.

Det skal i øvrigt være et mål, at der er mulighed for at rette henvendelse til støttepersoner fra offerrådgivningen også f.eks. umiddelbart efter, at en forbrydelse er sket. Det vil f.eks. kunne ske ved, at der lokalt etableres en form for telefonvagtordninger, hvor offeret kan rette henvendelse også sent om aftenen m.v.

Det er hensigten, at offerrådgivningen skal stå åben for alle, som føler behov for rådgivning af den art, som er nævnt ovenfor. Ordningen begrænses således ikke til ofre for bestemte former for (alvorlige) kriminalitet. Også f.eks. personer, der har fået beskikket en bistandsadvokat, vil således kunne henvende sig i en offerrådgivning, f.eks. med henblik på at have en person at tale med.

Opgaven med at etablere og vedligeholde nettet af lokale offerrådgivninger vil blive henlagt til Rigspolitechefen eller Direktoratet for Kriminalforsorgen, der skal skabe de nødvendige betingelser for, at opgaven med at bistå og støtte ofre kan løses lokalt.

Der skal findes støttepersoner, der er interesseret i på frivillig basis at hjælpe ofre for forbrydelser. Der skal herved navnlig tages hensyn til menneskelige egenskaber og ikke stilles specifikke krav til en be-

stemt form for uddannelse eller baggrund. Derimod forudsættes det, at der tilrettelægges et særligt kursus, der tilbydes de personer, der skal fungere som støttepersoner. Kurset skal give information om lovgivning på området og om offentlige støttemuligheder for ofre for forbrydelser, således at støttepersonerne får en solid viden og et godt grundlag for at tilbyde vejledning til ofre for forbrydelser. Også forståelse for ofrenes situation, kendskab til menneskers reaktion, når de udsættes for forbrydelser m.m., bør indgå i undervisningen.

Det er samtidig den centrale myndigheds opgave i samarbejde f.eks. med kommunerne at finde egnede lokaler til offerrådgivninger og at sørge for adgang til telefon og almindelige kontorholdsartikler. Endvidere skal der centralt udarbejdes informationsmateriale m.v.

Den centrale myndighed skal derimod ikke have indflydelse på den konkrete bistand og vejledning, der gives til ofre, der henvender sig i en offerrådgivning. Offerrådgivningernes styrke skal navnlig bygge på det frivillige element og uafhængigheden af offentlige myndigheder.

Etablering af offerrådgivninger er et supplement til den rådgivende og støttende funktion, som politiet varetager i forhold til ofre for forbrydelser, og kan ikke erstatte politiets forpligtelser i forhold til ofrene. Offerrådgivningerne skal således fungere i et samspil med politiet. Politiet skal informere ofre om rådgivningens eksistens og i givet fald bistå med at skabe kontakt mellem offer og offerrådgivning.

Der ydes i øvrigt efter Sundhedsministeriets bekendtgørelse nr. 1191 af 18. december 1996 tilskud til psykologhjælp til voldsofre og andre særlig udsatte grupper. Tilskuddet udgør 60 pct. af det honorar pr. konsultation, der er fastsat i overenskomsten mellem Sygesikringen og Dansk Psykologforening. Ved finansloven for 1997 er det beløb, der kan anvendes til tilskud til psykologbistand, forhøjet fra 25,7 mio. kr. til 41,4 mio. kr.

Offerrådgivningerne er også et supplement til denne ordning med psykologbistand, og offerrådgivningerne kan således vejlede om muligheden for at få hjælp af en psykolog.

6.2. Informationsmateriale til ofre for forbrydelser

Et vigtigt led i styrkelsen af retsstillingen for ofre er, at personer, der har været udsat for en forbrydelse, får information om mulighederne for bistand og om sagens videre forløb m.v.

Justitsministeriet vil derfor udarbejde en pjeces med oplysninger til ofre for forbrydelser. Pjecen kan udleveres bl.a. af politiet, som oftest får den første

kontakt med personer, der har været udsat for kriminalitet.

Pjecen skal give en beskrivelse af forløbet af en straffesag både med hensyn til politiets behandling og en eventuel senere retssag.

Endvidere skal der gives oplysning om rettigheder og pligter i forbindelse med en straffesag. Det kan bl.a. nævnes, at et offer, der indkaldes til afhøring hos politiet eller som vidne i retten, har ret til at medtage en støtteperson under afhøringen. Ofret bør samtidig informeres om, at den pågældende kan blive indkaldt flere gange for at afgive forklaring. Det kan også være relevant at oplyse, at der ved vidneafhøring i retten kan tages særlige hensyn til ofre, der er bange for at blive konfronteret med gerningsmanden, og at ofret kan rette henvendelse herom til politiet eller retten inden retsmødet.

Endelig skal pjecen indeholde information om offentlige og private tilbud om hjælp til ofre for forbrydelser, herunder om Nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser, om eventuelle offerrådgivninger og eventuelt også om organisationen »Hjælp Voldsofre« og de tilbud, som denne forening giver.

Pjecen tænkes ikke kun udleveret af politiet, men bør også være tilgængelig andre steder f.eks. på dommerkontorer, biblioteker, kommunkontorer m.v.

6.3. Politiets kontakt med ofre m.v.

Som nævnt ovenfor er politiet ofte blandt de første, der kommer i kontakt med personer, der har været udsat for en forbrydelse. Politiet har også opgaver i forbindelse med underretning af pårørende til personer, der er kommet til skade eller er blevet dræbt i forbindelse med forbrydelser eller ulykker.

Det er vigtigt, at politiets opgaver i den forbindelse løses bedst muligt.

Justitsministeriet har derfor drøftet spørgsmålet om nærmere retningslinier for politiets kontakt med ofre og andre borgere, der befinder sig i en ulykkelig situation, i en uformel arbejdsgruppe med repræsentanter for Rigspolitichefen og anklagemyndigheden. Politiskolen under Rigspolitichefen har i fortsættelse heraf udarbejdet et notat om politiets behandling af ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende. Notatet indeholder både retningslinier for politiets behandling af ofre og deres pårørende og en oversigt over de regler, der gælder vedrørende ofres rettigheder m.v.

Justitsministeriet har udsendt notatet til samtlige politikredse som et arbejdsredskab i denne type sager og samtidig som en påmindelse om at udvise særlig nænsomhed, venlighed og imødekommenhed

i kontakten med ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende.

7. Forsøgsordning med konfrontation i konfliktråd

I 1994 blev der som et led i indsatsen mod vold iværksat en forsøgsordning med mægling i konfliktråd.

Formålet med forsøget var bl.a. at undersøge, om det er muligt at opstille et supplement til det eksisterende straffesystem ved at lade offer og gerningsmand møde hinanden og tale om kriminaliteten under en mæglers tilstedeværelse. Hensigten var at give gerningsmanden større ansvarlighed med hensyn til sine handlinger for på den måde at modvirke senere kriminalitet. Samtidig skulle mæglingen løse op for offerets frustrationer og angst og herved medvirke til at give offeret større trykthed i dagligdagen.

Forsøget blev gennemført med oprettelse af 5 konfliktråd i 4 politikredse/kommuner (Holstebro, Sønderborg, Svendborg og København), således at der kunne afholdes konfliktrådssamtaler fra februar 1995 til februar 1996.

Rammerne for forsøget blev fastsat således, at mægling skulle være frivillig for offer og gerningsmand. Mæglingen var endvidere et supplement til sædvanlig retsforfølgning og ikke et alternativ, der kunne erstatte straf.

Gerningsmanden skulle oprindeligt være i alderen 15-18/20 år. Endvidere skulle den pågældende være ustraffet eller kun straffet i ubetydelig grad. I april 1995 blev målgruppen udvidet til gerningsmænd i alderen 15-21 år, og kravet om, at den pågældende skulle være ustraffet, blev blødt op.

Det var endvidere et krav, at kriminaliteten skulle være tilstået. Den omfattede kriminalitet var først og fremmest værthusvold, vold mod særligt udsatte grupper og gadevold. Endvidere kunne der mægles i sager om anden angstskabende eller krænkende kriminalitet, f.eks. brugstyveri, tasketyveri, butikstyveri, indbrudssager og hærværkssager.

Der er i den 1-årige forsøgsperiode kun gennemført mægling i 4 sager. Resultaterne af disse mæglinger har dog været positive. I de sager, hvor mægling blev gennemført, har samtalen således i alle tilfælde resulteret i en aftale om betaling af erstatning til offeret, en undskyldning fra gerningsmanden eller lignende.

I Det Kriminalpræventive Råds rapport om forsøget peges der på, at der har været for få sager i forsøgsperioden. Grunden til, at der har været så få sager, antages bl.a. at være, at mægling er noget nyt, som både offer og gerningsmand er usikre overfor.

Også i Norge har et af de væsentlige problemer været, at der var for få sager.

Det kan i øvrigt oplyses, at i en af sagerne, der vedrørte vold, blev der fastsat en lavere straf end normalt i sådanne sager. Ved denne dom er der således åbnet for strafnedsættelse på grund af deltagelse i mægling.

Det gennemførte forsøg viser, at der i de sager, hvor konfliktråd blev afholdt, i alle tilfælde var resultater af samtalen.

Det er imidlertid meget vanskeligt på grundlag af de få sager, som førte til mægling i forsøgsordningen, at tage endelig stilling til, om konfliktråd bør indføres som en permanent ordning i Danmark.

Justitsministeriet vil derfor iværksætte et yderligere og bredere forsøg med konfliktråd, som kan give et mere fyldigt grundlag for at vurdere konfliktrådernes eventuelle fremtidige rolle i kriminalitetsbekæmpelsen.

Det er hensigten, at forsøget skal give mulighed for, at alle aldersgrupper af sigtede, dvs. personer på 15 år eller derover, kan deltage i mægling. Endvidere vil forsøget blive gennemført i et større antal politikredse, eventuelt i en eller to amtskommuner.

Også for så vidt angår kriminalitetens art foreslås udvidelser. Kriminalitetens art var i forsøgsordningen først og fremmest vold. Vold skal også i den nye forsøgsordning være omfattet af muligheden for at gennemføre mægling, men også kriminalitet som indbrud, butikstyveri, brugstyveri, tasketyveri og hærværk skal indgå. Det skal endvidere ikke være udelukket at inddrage andre former for kriminalitet, som kan virke krænkende for offeret, og som efter en konkret vurdering anses for egnet til mægling.

Det skal fortsat være en forudsætning, at den sigtede i det væsentlige har tilstået forholdet. Derimod skal gerningsmandens eventuelle forstraffe ikke i sig selv udelukke anvendelse af mægling i konfliktråd.

De foreslåede udvidelser i forhold til det tidligere forsøg bør kunne medføre et større antal sager og en bredere erfaring med konfliktråd.

Mæglingen skal ligesom i forsøgsperioden betragtes som et supplement til sædvanlig retsforfølgning og ikke som et alternativ til straf. Det skyldes bl.a., at der bør opnås en bredere erfaring med konfliktråd, inden der tages nærmere stilling til denne problemstilling.

Det er dog ikke udelukket – sådan som det også viste sig i forsøgsordningen – at domstolene ved straffastsættelsen efter en konkret vurdering kan tillægge en gennemført mægling betydning, således at straffen bliver mildere. Det skyldes bl.a., at straffelovens § 84 giver mulighed for at nedsætte straffen, hvis den tiltalte har genoprettet den skade, som er forvoldt ved lovovertrædelsen. Det vil således kunne forekomme, at f.eks. betaling af erstatning for øde-